

Balkanlarda Yazma Eserler: Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi ve Yazma Eserler Kataloğu

Hilal Köşker Güven

Öz

Konu ve Amaç: 1463 yılında Osmanlı topraklarına dahil edilen ve yaklaşık dört yüz yıl boyunca Osmanlı'nın egemenliğinde bulunan Bosna Hersek, içerisinde barındırdığı tekkeler ve medreselerle çok sayıda ilim insanına ev sahipliği yapmış bir ülkedir. Gerek Osmanlı himayesinde bulunduğu yıllarda gerekse 1878 yılında Osmanlı idaresinden ayrıldıktan sonra bu topraklarda kaleme alınan eserler Bosna Hersek'te bulunan ilmi birikimi ortaya koyar niteliktedir. Bu birikimin korunup sonraki nesillere aktarılmasını sağlayan en önemli kurumların başında ise kütüphaneler gelmektedir. Çalışmanın amacı, Bosna Hersek'in en eski kütüphanesi olan Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'ni ve on sekiz ciltlik Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça yazma eserler kataloğunu ilim dünyasına tanıtmaktır.

Yöntem: Çalışma, Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde gerçekleştirilen araştırma süresince yazma eserler kataloğunun bizzat incelenmesiyle oluşturulmuştur.

Bulgular: Katalog, Kur'an, tefsir, hadis, İslam hukuku, tasavvuf gibi İslami ilimlerin çeşitli alanlarının yanında şer'iyye sicilleri, tarih, coğrafya, edebiyat, belagat, felsefe, mantık, tıp, farmakoloji, veterinerlik, matematik, astronomi, astroloji, mineraloji, fal, sihir ve büyüçülük gibi pek çok farklı alanda Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça dillerinde yazılmış çok sayıda eseri barındırmaktadır.

Sonuç: Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu, 10.500'den fazla eseri ihtiva etmekte ve bu özelliğiyle araştırmacılar için oldukça zengin bir içeriğe ev sahipliği yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *kütüphane, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi, yazma eser, katalog, Saraybosna*

Manuscripts in Balkans: Sarajevo Gazi Husrev-Beg Library and The Catalogue of Manuscripts

Abstract

Subject and Purpose: Bosnia and Herzegovina, conquered by the Ottoman Empire in 1463 and remained under Ottoman rule for nearly four hundred years, has hosted many scholars in its lodges and madrasas. Works written during the years under Ottoman rule and the post-Ottoman period beginning in 1878 reveal the country's scientific accumulation. Libraries have been one of the most important institutions to preserve that accumulation and provide to transfer them to the next generations. The study aims to introduce the Gazi Hüsrev Bey Library, the oldest library in Bosnia and Herzegovina, and

Arş. Gör., Karabük Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Karabük hilalkosker@karabuk.edu.tr
Res. Asst., Karabuk University, Faculty of Islamic Sciences, Karabük/Turkey

*This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.
Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.*

Köşker Güven, Hilal. "Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi ve Yazma Eserler Kataloğunun Tanıtımı". *Mutalaa* 2/2 (Aralık 2022), 155-183.

ORC ID: orcid.org/0000-0001-6563-3755

ROR ID: ror.org/04wy7gp54

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.7466835

Geliş tarihi: 28.09.2022

Kabul tarihi: 17.12.2022

the eighteen-volume catalogue of manuscripts in Arabic, Turkish, Persian, and Bosnian to the world of science.

Method: The study was built by personally examining the manuscripts catalogue during the research carried out in the Sarajevo Gazi Hüsrev Bey Library.

Results: In addition to various fields of Islamic sciences such as Quran, Tafsir, Hadith, Islamic law, and Sufism, the catalogue of manuscripts contains many works written in Arabic, Turkish, Persian, and Bosnian languages in many different fields such as court records, history, geography, literature, rhetoric, philosophy, logic, medicine, pharmacology, veterinary medicine, mathematics, astronomy, astrology mineralogy, fortune telling, magic, and witchcraft.

Conclusions: Arabic, Turkish, Persian, and Bosnian Manuscripts Catalogue of Gazi Hüsrev Bey Library contains more than 10,500 works, and with this feature, it provides rich content for researchers.

Keywords: *Library, Gazi Husrev Beg Library, Manuscripts, Catalogue, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

Giriş

Balkanlardaki ilk İslamî kütüphanelerin 15.yüzyılda Makedonya ve Sırbistan'da kurulduğu bilinmektedir. 1430'da Bitola'da, 1443'te Üsküp'te, daha sonra Prizren'de kurulan bu kütüphaneleri 16. ve 17. yüzyıllarda Saraybosna, Priştine, Novi Pazar, Foça, Mostar, Uzice, Belgrad, Niş ve Banja Luka gibi şehir merkezlerinde kurulan çeşitli kütüphaneler izlemiştir.¹ Bu kütüphaneler, büyük ölçüde İslam dünyasında yazılan kitapların satın alınmasıyla büyümüş ve genişlemiştir. Balkan Müslümanlarının eğitim alma amacıyla İstanbul, Kahire, Şam, Bağdat, Mekke ve Medine gibi İslam kültür merkezlerine gittikleri ve aynı zamanda hacı, tüccar yahut memur olarak Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde buldukları bilinmektedir. Bu insanların çoğunluğu memleketlerine dönerken kendileri, çevreleri ve yerel kütüphaneler için kitaplar getirmişlerdir.² 18. yüzyılın sonlarına kadar bu topraklarda kitap kopyalama çalışmalarının yoğun bir şekilde devam etmesiyle kütüphaneler hızla eserlerle dolmuştur. Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nda kayıtlı eserlere ait bilgilerde de görüleceği üzere kitap istinsahı sadece büyük şehirlerde, kültür merkezlerinde değil en ücra köylerde bile gerçekleştirilmiştir. Bugün tarihî Saraybosna'nın iki sokağının isminin Veliki Mudželliti (büyük mücellitler) ve Mali Mudželliti (küçük mücellitler) ismiyle anılıyor olması da geçmişte bu bölgelerdeki mücellit lobilerinin varlığına dikkat çeker niteliktedir.³

1992 yılında başlayan savaşta Bosna Hersek'te pek çok şey gibi kütüphaneler de ağır hasar almış, hatta açılan ateş sonucu çıkan yangında Saraybosna Milli Kütüphanesi'nde (Vijecnica Kütüphanesi) bulunan yaklaşık iki milyon eser zarar görmüştür. Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'ndeki eserler ise savaş yılları boyunca belirli periyotlarla çeşitli bölgelere nakledilerek savaştan zarar görmemeleri sağlanmıştır. Bu çaba sonucu Bosna Hersek'in

¹ Kasım Dobrača, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1421/2000), 1/XXVII.

² Dobrača, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1421/2000, 1/XXVIII.

³ Ayrıntılı bilgi için bk. Dobrača, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1421/2000, 1/XXVIII.

en eski kütüphanesi olan Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi savaştan en az zarar gören kütüphane olarak da kayıtlara geçmiştir.

Ülkemizde Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'ni tanıtan çalışmalar kütüphanenin yazma eserler kataloğunun ilk cildinin yayınlandığı 1960lı yıllarda yapılmıştır.⁴ Aradan geçen altmış küsur yılda kütüphanenin değişim ve gelişimini ve toplamda on sekiz cilde ulaşan yazma eserler kataloğunu yeniden ele alan bir çalışmanın bulunmuyor olması bizi söz konusu kütüphanenin güncel durumunu resmeden bir çalışma yapmaya teşvik etmiştir. Bizzat ziyaret edip yerinde görerek gerçekleştirdiğimiz araştırma sonucunda kaleme alınan bu çalışma Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'ni ve yazma eserler kataloğunu tanıtmayı amaçlamaktadır. Çalışmamızda kütüphanenin tarihçesi, fiziksel özellikleri, araştırmacılara sunduğu imkanlar ve özellikle yazma eserler ve İslamî ilimler alanında çalışmalar yapacak olan araştırmacılar için kütüphanenin yazma eserler kataloğu hakkında bilgi verilmiştir.

Söz konusu katalogun uzun soluklu bir çalışmanın ürünü olması ve her bir cildinin farklı tarihlerde farklı kişiler tarafından hazırlanmış olması sebebiyle konuların ciltlere göre dağılımı muntazam değildir. Kimi zaman bir ciltte tek bir konuya ait el yazmaları kayıt altına alınmışken kimi ciltlerde birden fazla konuya ait yazmaları bir arada bulabilmek mümkündür. Bazı ciltlerde içindekiler tablosu bulunurken bazı ciltlerde bulunmamakta, ciltlerin bir kısmında önsöz ve giriş yazıları muhteva hakkında geniş bilgiler sunarken bir kısmında sadece katalog bilgileri listelenmektedir. Ciltlerin bir kısmında İngilizce yahut Arapça yönlendiriciler bulunmakla birlikte çoğunluğu tamamıyla Boşnakçadır. Tüm bu etkenler araştırmacıların katalogların içerisinde kaybolması ve vakitlerinin büyük bir kısmını bu aşamada harcaması gibi bir duruma sebebiyet vermektedir. Bu durumun önüne geçebilmek için çalışmamızda her bir cilt özel olarak tanıtılmış ve on sekiz cildin tamamında bulunan konular başlıklara ayrılarak ayrıntılı konu fihristi halinde çalışma sonunda müstakil indeksler halinde hem Türkçe hem de Boşnakça, İngilizce, Türkçe ve Arapça dillerinde sunulmuştur. Amacımız, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde yazma eserler üzerinde çalışma yapmak isteyen Türk araştırmacılara kütüphane ve katalog düzeni hakkında bilgi vererek zamandan tasarruf imkânı sunmaktır.

1. Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi

1.1. Tarihçe

II. Bayezid'in kızı Selçuk Sultan'ın oğlu olan ve 1480 yılında doğduğu tahmin edilen Hüsrev Bey toplam on yedi yıl kadar Bosna sancak beyliği yapmış ve bu süre zarfında Bosna Hersek'in imarına ciddi katkılarda bulunmuştur.⁵ Saraybosna'da yaptırdığı çok sayıda cami, medrese, zâviye ve imâretten dolayı Gazi Hüsrev Bey bu şehrin ikinci kurucusu olarak kabul edilmektedir.⁶ Hüsrev Bey'in şehrin ortasına kurdumuş olduğu ve

⁴ Bk. Muhammed Tayyib Okiç, "Saraybosna Gazi Husrev Beğ Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu", *AÜİFD* 12 (1964), 143-153; İlhan Polat, "Saray-Bosna'da Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi", *Türk Kütüphaneciliği Dergisi* 18/4 (1969), 244-248.

⁵ Muhammed Tayyib Okiç, "Gazi Hüsrev Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1996), 13/453.

⁶ Fikret Karçiç, "Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1996), 13/458.

kendi adıyla anılan büyük külliyesi, şehrin sembollerinden biri haline gelmiş ve yüzyıllarca topluma hizmet vermiştir. Külliye tahsis edilen han, hamam, bedesten, çarşı ve dükkânlar tesis için önemli bir gelir kaynağı olduğu gibi şehrin ticarî-iktisadî hayatında da mühim rol oynamıştır.⁷

Külliye'nin 943 (1537) yılında düzenlenen vakfiyesinde, medrese inşası için ayrılan paranın artakalan kısmıyla bütün okuyucuların ve özellikle ilimle meşgul olanların faydalanabileceği değerli kitapların satın alınarak bir kütüphane kurulacağı belirtilmektedir.⁸ Başlangıçta medrese hocaları ve öğrencilerine yönelik olarak kurulan bu kütüphane⁹ daha sonra genele hitap eden bir müessese hâlini almış ve bu şekilde günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

Cami, medrese, sıbyan mektebi, hankah, misafirhane, hanlar, hamam ve hazîre gibi yapıları teşmil olan külliye'nin¹⁰ tamamlanmasıyla birlikte kütüphane medrese binasında faaliyetlerine başlamıştır. Bizzat Gazi Hüsrev Bey tarafından kütüphaneye bağışlanan kitapların büyük bir kısmı Savoie Prensi Eugene'in (Eugen Savojski) Bosna'ya girişi (22-23 Ekim 1697) sırasında yağma edilmiş ve yakılmış, bir kısmı da daha sonraki yangınlarda yok olmuştur. Ancak çeşitli zamanlarda yapılan kitap bağışları, satın almalar ve buraya ilhak edilen farklı kütüphanelerle birlikte Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nin koleksiyonu zenginleştirilmiştir.¹¹ Medrese içerisindeki kütüphane 1863 yılında Gazi Hüsrev Bey Camii yanında inşa ettirilen yeni bir binaya taşınmış, kitap miktarındaki artış sebebiyle 1935'te şehrin simge yapılarından biri olan Hünkar Camii'nin (Careva džamija) yanındaki müftülük binasına nakledilmiş ve 1992 yılında patlak veren savaşa kadar burada hizmet vermiştir.¹² Savaş yıllarında kütüphane binası ciddi ölçüde tahrip edilmiş olmakla birlikte kitaplar bilinmeyen yerlere nakledilmek suretiyle koruma altına alınmış ve savaştan sonra 8 Hamdije Kreševljakovića Caddesi'nde Gazi Hüsrev Bey Medresesi kadınlar bölümünün yanındaki binada yeniden hizmete açılmış ve 2013 yılına kadar faaliyetlerini burada sürdürmüştür. Kütüphanenin şu anki binası Katar'ın mali desteği ile inşa edilip donatılmış ve 15 Ocak 2014 tarihinde gerçekleştirilen açılış ile Kurşunlu Medresesi'nin batı duvarının yanında ilk inşa edildiği yerde hizmet vermeye başlamıştır.¹³

2014 yılından beri Saraybosna'nın kalbinde 46 Gazi Hüsrev Bey Caddesi'ndeki yeni binasında faaliyet gösteren kütüphane, yaklaşık 100.000 adet eser barındırmaktadır. Bunların içerisinde Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça dillerinde kaleme alınmış 10.500'den fazla el yazması, 9000 ile 10.000 arasında Osmanlıca belge, doğu dillerinde yaklaşık 21.000, Avrupa dillerinde ise 30.000'den fazla basılı kitap ve 19. yüzyılın sonlarından itibaren Bosna Hersek ve dünyanın çeşitli yerlerinde yayınlanmış süreli yayınlar bulunmaktadır.¹⁴

⁷ Okiç, "Gazi Hüsrev Bey", 13/453.

⁸ Karçiç, "Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi", 13/458.

⁹ Okiç, "Saraybosna Gazi Husrev Beğ Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu", 145.

¹⁰ Semavi Eyice, "Gazi Hüsrev Bey Külliyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 13/455-457.

¹¹ Karçiç, "Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi", 13/458.

¹² Okiç, "Saraybosna Gazi Husrev Beğ Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu", 145.

¹³ Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Saraybosna (GHB), "Tarihçe" (Erişim 08 Nisan 2022).

¹⁴ GHB, "Tarihçe".

1.2. Kütüphanenin Güncel Durumu, Fiziksel Olanakları ve Araştırmacılara Sunduğu İmkanlar¹⁵

Saraybosna'nın en önemli turistik merkezlerinden biri olan tarihî Başçarşı'nın (Başçarşıja) içerisinde bulunan Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nin konumu oldukça merkezî bir noktada yer almaktadır. Şehrin sembollerinden biri olan tarihî Sebil'in (Sebilj) bulunduğu meydandan yürüme mesafesinde bulunan kütüphane, eski Osmanlı mimarisinin hâkim olduğu tarihî çarşının içerisinde, Gazi Hüsrev Bey tarafından inşa ettirilen külliye'nin sınırları içerisinde konumlanmaktadır. Gazi Hüsrev Bey Camii'nin hemen karşısında yer alan kütüphanenin avlusuna tarihî taç kapıdan girilmektedir. Avlunun yanında yine Gazi Hüsrev Bey'in ismini taşıyan ve günümüzde de eğitim faaliyetlerine devam eden medrese bulunmaktadır.

Katar'ın mali desteğiyle inşa edilip donatılan ve 2014 yılında açılışı yapılan kütüphane binası, tarihî çarşının mimarisiyle uyumlu modern bir yapıya sahiptir. Kütüphanenin giriş katında araştırmacıları öncelikle danışma masası karşılamaktadır. İngilizce ve Arapça dillerinden en az birini iyi derece bilen personellerin görev yaptığı bu danışma biriminin arkasında müze ve sergi alanı bulunmaktadır. Danışma masasının karşısında öğrenciler için tahsis edilen büyük okuma salonu, yanında ise araştırmacılara ayrılan küçük okuma salonu yer almaktadır. Matbu eserlere ev sahipliği yapan büyük okuma salonu yüz sandalye kapasitesi ve geniş çalışma masaları ile araştırmacılara hizmet vermektedir. Ücretsiz kablosuz internet ve masa yanlarında bulunan elektrik prizleri araştırmacıların kişisel bilgisayarları ile uzun süre çalışabilmelerine olanak sağlamaktadır. Yirmi sandalye kapasiteli küçük okuma salonu ise elyazmaları ve arşiv belgelerini incelemek isteyen araştırmacılar için tahsis edilmiştir. Bu salonda kütüphanenin kendi bilgisayarları mevcut olup araştırmacının talep ettiği dijitalleştirilmiş eserler kütüphane görevlileri tarafından araştırmacı adına aktif edilen bilgisayara gönderilmek suretiyle incelenebilmektedir. Eserlerin orijinalliği sebebiyle bu salondaki bilgisayarların internet erişimleri ve USB kullanımları engellenmiştir. Aynı zamanda güvenlik kameraları ile kontrol edilen bu salonda bilgisayar ekranlarını fotoğraflamaya da izin verilmemektedir. Giriş katın altındaki zemin katta ise tuvaletler yer almaktadır. Kütüphane binasında araştırmacıların hizmetine yönelik mescit ve kafeterya bulunmamaktadır. Fakat kütüphanenin merkezî konumu sebebiyle araştırmacılar cami ve restoranlara birkaç adımla ulaşabilmektedirler.

Tepe lambaları, konforlu çalışma masaları, klimalı okuma salonları ve yardımsever personeli ile araştırmacılara rahat bir çalışma alanı sunan kütüphanenin en büyük dezavantajı öğlen 13:00-13:30 saatleri arasında tamamen kapatılması ve Pazar günleri hizmet vermemesidir. Büyük okuma salonu dışında elyazmaları ve arşiv belgeleri gibi dijitalleştirilmiş eserleri incelemek isteyen araştırmacılar için bir diğer dezavantaj da ilgili kütüphane personelinin çalışma saatlerinin sadece hafta içi 09:00-15:00 ile sınırlı olmasıdır. Ayrıca kütüphane Bosna Hersek İslam Cemaati'ne bağlı bir kurum olması sebebiyle resmî tatillere ek olarak özel dinî günlerde de hizmet vermemektedir.

¹⁵ Bu başlık altında yer alan dipnotsuz bilgiler kişisel gözlemlerimize dayanmaktadır.

Kütüphaneden yararlanmak isteyen araştırmacılar için yıllık, altı aylık, bir aylık, haftalık ve günlük üyelik seçenekleri bulunmaktadır. Şehit aileleri ve gaziler için ücretsiz olan kütüphane, öğrenciler ve emekliler için de indirimli üyelik imkanlarına sahiptir. Araştırmacılara kütüphane kaynaklarından fotokopi çektirmek yahut dijitalleştirilmiş kaynaklardan nüsha almak gibi hizmetler de veren kütüphane, eserlerin türü ve yayın tarihlerine göre farklı fiyatlandırmalar uygulamaktadır. Kütüphanenin belirlediği ücret tarifesine göre¹⁶ 1945 öncesi arşiv belgelerini sayfa başına 1.00 KM, 1945 sonrası arşiv belgelerini 0.30 KM, el yazması eserleri ise sayfa başına 2 KM yani yaklaşık 1 Euro ödemek suretiyle temin etmek mümkündür.

El yazması eserlerin bilgisayar ortamında incelenmesi konusunda araştırmacılara büyük kolaylık tanınmakla birlikte eserlerin nüshalarının temini biraz zordur. El yazması eserleri temin etmek isteyen araştırmacıların eser bilgilerini ve taleplerini kütüphane görevlilerine bildirmeleri gerekmektedir. Kütüphane yönetim kurulu tarafından talebin değerlendirilmesinin ardından araştırmacıya olumlu ya da olumsuz bir dönüş yapılmakta, eğer kurul kararı eserin nüshasının araştırmacı ile paylaşılması yönünde ise sayfa başı belirlenen ücretin ödenmesinin ardından birkaç gün içerisinde nüshalar araştırmacıya teslim edilebilmektedir.

Kütüphanenin araştırmacılara sunduğu önemli imkanlar arasında dijital kütüphane sistemine de değinmek gerekmektedir. Araştırmacılara Boşnakça, İngilizce, Türkçe ve Arapça dillerinde kullanım olanağı sağlayan internet sitesi,¹⁷ kütüphaneye dair anlık ve güncel bilgi paylaşımının yanında üyelik işleminin ardından kullanılabilen dijital kütüphane özelliğiyle de dünyanın dört bir yanından araştırmacılara erişim kolaylığı sağlamaktadır. Üyelik işleminin ücretsiz bir şekilde gerçekleştirilebildiği dijital kütüphane, Ulusal Vakıf Komisyonu arşivleri, fotoğraf arşivleri, İslam Cemaati gazetelerine ait arşivler, monografik yayınlar, Arapça, Farsça, Türkçe ve Boşnakça elyazmaları kataloğu ve süreli yayınları kapsayan zengin bir içerikle araştırmacılara hizmet vermektedir.

2. Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde bulunan el yazması eserlerin kataloglanması işlemlerine 1937 yılında başlanmış, farklı zamanlarda gerçekleşen aksamalar sebebiyle tamamlanamayan çalışmayı 1956 yılında Kasım Dobrača üstlenmiş ve Dobrača tarafından hazırlanan kataloğun ilk cildi 1963 yılında okuyucuya sunulmuştur.¹⁸ 2013 yılında kataloğun son cildinin yayınlanmasıyla birlikte 1937'de başlayan ve uzun soluklu bir çalışmanın neticesi olan derleme süreci tamamlanmıştır. Toplam on sekiz cilt olan kataloğun her bir cildi farklı isimler tarafından¹⁹ hazırlanmış olmakla birlikte kataloglama işlemlerinde ilk cildi hazırlamış olan Kasım Dobrača'nın metodolojisi takip edilmiştir.²⁰

¹⁶ Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Saraybosna (GHB), "Fiyat Listesi" (Erişim 08 Nisan 2022).

¹⁷ Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Saraybosna (GHB), "Ana Sayfa" (Erişim 08 Nisan 2022).

¹⁸ Dobrača, *Katalog Arapskih, Turških, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1421/2000, 1/X.

¹⁹ Bk. Kasım Dobrača, Zejnil Fajić, Fehim Nametak, Mustafa Jahić, Haso Popara, Osman Lavić.

²⁰ Osman Lavić, *Katalog Arapskih, Turških, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijeđe, Rijaset Islamske zajednice u BiH, 1427/2006), 15/XX.

Her bölüm içerisindeki eserler alfabetik sığra göre listelenmiştir. Eser künyesinin sağ üst köşesinde kütüphane yer numarası, sol üst köşede ise sıra numarası yer almaktadır. İlk paragrafta eserin ismi, konusu, eğer biliniyorsa yazar ismi, vefat tarihi, künye tespitinde yararlanılan kaynağın ismi, cilt ve sayfa bilgilerine yer verilmiştir. İkinci paragrafta eserin başlangıç sayfasından ilk satırlar orijinal dilinde okuyucuya sunulmaktadır. Ardından eserin sayfa sayısı, ebatı, yazı çeşidi, kağıdının türü, cildi, hasar durumu gibi fiziksel özellikleri hakkında bilgi verilmektedir. Son paragrafta ise eserin müstensihisi, ilk sahibi, vakfedildiği kütüphane ve ait olduğu yüzyıla dair bilgiler yer almaktadır. 1992-1995 yılları arasında gerçekleşen savaştan sonra dijitalleştirme faaliyetlerine başlanmış ve katalogdaki eserlerin tamamı dijital ortama aktararak muhafaza altına alınmıştır. Katalogun tüm ciltleri tarafımızca incelenmiş olup aşağıda her bir cilt ayrı başlıklar altında tanıtılacaktır.

1. Cilt

Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun ilk cildi Kasım Dobrača tarafından hazırlanmış ve 1963 yılında Riasat of Islamic Community in B&H (Bosna Hersek İslam Cemaati Başkanlığı) tarafından yayınlanmıştır. 2000 yılında cilt ikinci kez Al-Furqan Islamic Heritage Foundation ve Riasat of Islamic Community in B&H tarafından yayınlanarak okuyucu ile buluşturulmuştur.²¹ 1963 yılındaki ilk baskıda kitabın sonunda sıralanan yazım hataları bizim de incelemekte olduğumuz ikinci baskıda düzeltilmiş, ayrıca birinci baskıda eksik olan müfessirler, vakıflar, eski mâlikler ve yer dizinleri de bu baskıya eklenmiştir.

Eser künye bilgilerinin ardından okuyucuyu öncelikle içindekiler bölümü karşılamaktadır. Tamamı Boşnakça olan içindekiler bölümünün akabinde Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi müdürü Derviş Tafro'nun birinci baskı için hazırlamış olduğu önsöz, Al-Furqan Islamic Heritage Foundation başkanı Ahmed Zaki Yamanı'nın ikinci baskı için hazırlamış olduğu önsöz ve kütüphanenin 2000 yılındaki müdürü Mustafa Jahić'in ikinci baskıya özel önsözünü takiben Kasım Dobrača'nın kapsamlı giriş yazısı yer almaktadır. Bu bölümdeki tüm önsözler ve giriş yazısı önce Boşnakça, ardından İngilizce olarak okuyucuya sunulmaktadır. Kitap künye bilgileri, önsözler ve giriş yazısının Arapçası ise cildin en sonunda yer almaktadır. Önsözler ve giriş yazısını literatüre dair kısaltma bilgileri ve transkript tablosu izlemekte ve ardından el yazması eserler konularına göre tasnif edilmiş bir şekilde sıralanmaktadır.

Katalogun birinci cildi aşağıdaki bölümleri içermektedir:

1. Ansiklopediler (Arapça el yazmaları ve Türkçe el yazmaları)
2. Kur'an
 - a) Mushaflar
 - b) Kur'an Cüzleri
 - c) Kur'an Tercümelere (Türkçe el yazmaları ve Farsça el yazmaları)

²¹ Dobrača, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1421/2000, 1/1.

- d) Kur'an Fihristleri
3. Kıraat ve Tecvid İlmî (Arapça el yazmaları ve Türkçe el yazmaları)
4. Tefsir (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları ve Farsça el yazmaları)
5. Hadis
 - a) Hadis Mustalahı
 - b) Hadis Metinleri
 - c) Ricâlu'l-Hadis
6. Akaid (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları ve Farsça el yazmaları)
7. Dualar ve Zikirler (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları ve Farsça el yazmaları)
8. Eklemeler ve düzeltmeler
9. İndeks
10. Ekler

2. Cilt

Kasım Dobrača tarafından hazırlanan Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Elyazmaları Kataloğu'nun ikinci cildi 1979 yılında yayınlanmıştır. Yıllar içerisinde katalogun nüshalarının tükenmesi üzerine 2002 yılında Al-Furqan Islamic Heritage Foundation ve Riasat of Islamic Community in B&H tarafından ikinci baskı yayınlanarak okuyuculara sunulmuştur.²²

Kitap künye bilgilerinin ve içindekiler bölümünün ardından Al-Furqan Islamic Heritage Foundation başkanı Ahmed Zaki Yamanî'nin ikinci cilt için hazırlamış olduğu önsöz, kütüphane müdürü Mustafa Jahić'in önsözü ve Kasım Dobrača'nın 1978 yılında kaleme almış olduğu giriş yazısına yer verilmiştir. Önsözler ve giriş yazısının ardından literatüre dair kısaltma bilgileri ve transkripsiyon tablosu yer almaktadır.

Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun ikinci cildinde yaklaşık 1160 kodeks²³ içerisinde 1700 alt birim bulunmakta ve cilt şu bölümleri ihtiva etmektedir:

1. Fıkıh Usulü (Arapça el yazmaları)
2. Fıkıh (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
3. Fetvalar (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
4. Ferâiz (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)

²² Kasım Dobrača, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijeđe, Rijaset Islamske zajednice u BiH, 1423/2002), 2/XIII.

²³ Kodeks (Latince: codex, çoğul codices) bir dizi kağıt, parşömen ya da papirüs gibi yazılabilir materyallerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan kitap.

5. Devlet düzeni ve kanunlar (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
6. Kanunlar (Türkçe el yazmaları)
7. Şeriat mahkemeleri işlemleri (Türkçe el yazmaları)
8. İndeksler

3. Cilt

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun üçüncü cildi Zejnil Fajić tarafından hazırlanmış ve 1991 yılında yayınlanmıştır.²⁴

İlk iki ciltten farklı olarak bu ciltte sadece Zejnil Fajić'in önsözü yer almakta ve Boşnakça ve İngilizce önsözün ardından Arapça önsöze de yer verilmektedir. Diğer ciltlerde olduğu gibi önsözü kaynaklara ait kısaltmalar ve Arapça harflerin transkripsiyonuna dair transkripsiyon tablosu izlemiştir. Yine ilk iki ciltten farklı olarak bu ciltte içindekiler bölümü bulunmamakta, transkripsiyon tablosunun hemen ardından eser tanıtımları başlamaktadır. Bunun sebebi bu cildin tamamının "ahlak ve nasihatler" konusuna ayrılmış bulunması olsa gerektir. 670 kodeks içerisinde 1100 alt birim barındıran ve ahlak ve nasihatler konusundaki el yazması eserleri içeren bu cilt, fihrist bölümüyle sona ermektedir.

4. Cilt

Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun dördüncü cildi Fehim Nametak tarafından hazırlanmış olup Al-Furqan Islamic Heritage Foundation ve Riasat of Islamic Community in B&H iş birliği ile 1998 yılında yayınlanmıştır.²⁵ 1992-1995 yılları arasında gerçekleşen elim savaşın ardından yayınlanan ilk sayı olan bu cilt, dünyaya Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde bulunan yazma eserlerin güvende olduğunu göstermesi açısından da ayrı bir öneme sahiptir.²⁶

Kataloğun bu cildi, Dobrača tarafından düzenlenen ilk iki cilt ve Fajić tarafından düzenlenen üçüncü ciltten elyazmalarının ait oldukları dillerin sayısal dağılımı açısından farklılık göstermektedir. İlk üç cilt ihtiva ettiği konular itibariyle en çok Arapça el yazması içerirken bu ciltte Türkçe elyazmaları, Arapça ve Farsça elyazmalarının toplamının iki katı kadardır.²⁷

Bu ciltte yer alan eserler (belki de savaş yıllarının getirdiği imkan azlığı sebebiyle) konularına göre tasnif edilmemiş olup sırasıyla Arapça, Türkçe, Farsça ve Arap alfabesiyle yazılmış Boşnakça (alhamijado) el yazmalarını içermektedir. Cildin sonunda ise başlık dizini, transkripsiyonda başlık dizini, yazar dizini, transkripsiyon indeksi, vakıflar ve

²⁴ Zejnil Fajić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (Sarajevo, 1991).

²⁵ Fehim Nametak, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BiH, 1998).

²⁶ Nametak, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 4/XIV.

²⁷ Nametak, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 4/12.

bağışçılar indeksi, yer indeksi olmak üzere 70 küsur sayfalık geniş bir indeks bulunmaktadır.²⁸

5. Cilt

Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nin Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun beşinci cildi Zejnil Fajić tarafından hazırlanmış ve 1999 yılında yayınlanmıştır.²⁹ Kataloğun bu cildi, felsefe, tarih ve coğrafya olmak üzere üç ana bölümden oluşmakta ve 994 alt birimi barındıran 450 kodeks içermektedir. Bu ciltte yer alan eserlerin konularına ve dillere göre dağılımları şu şekildedir:

1. Felsefe
 - a) Felsefe (Arapça el yazmaları ve Türkçe el yazmaları)
 - b) Mantık (Arapça el yazmaları)
 - c) Cedel (Arapça el yazmaları ve Türkçe el yazmaları)³⁰
2. Tarih
 - a) Sire (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları ve Farsça el yazmaları)
 - b) Tarih (Arapça el yazmaları ve Türkçe el yazmaları)
 - c) Biyografi (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları ve Farsça el yazmaları)
3. Coğrafya³¹
4. İndeksler

6. Cilt

Kataloğun bu cildi Mustafa Jahić tarafından hazırlanmış ve 1999 yılında yayınlanmıştır.³² Kataloğun bu cildinde toplamda 833 alt birim barındıran 512 el yazması kodeks bulunmaktadır. Bu ciltteki yazma eserlerin teması, bir kısmı Türkçe olmakla birlikte, çoğunlukla Arapça yazılmış Arapça gramer ile ilgili eserlerdir. Birkaç tane Türkçe ve Farsça gramerine dair el yazması bulunmakla birlikte bunlar da Arapça olarak kaleme alınmış dilbilgisi eserleridir. Bu ciltte, Arapçada nahiv olarak isimlendirilen bu gramer eserlerinin

²⁸ Bkz. Nametak, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 4/463-534.

²⁹ Zejnil Fajić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1999).

³⁰ Bu kısımda el yazmaları dile göre tasnif edilmemiş olup Arapça ve Türkçe eserler karışık bir şekilde okuyucuya sunulmuştur.

³¹ Coğrafya alanındaki el yazmaları yazım diline göre tasnif edilmemekte, Arapça ve Türkçe olmak üzere karışık bir şekilde sıralanmaktadır. Katalog bilgileri incelendiğinde bu kısımdaki eserlerin çoğunluğunun Türkçe olduğu görülmektedir.

³² Mustafa Jahić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1420/1999).

sadece yarısı üzerinde çalışılmıştır. Geri kalan eserler ve Arapça gramerine ait sarf ile ilgili el yazmaları sonraki ciltlerde yer almaktadır.³³

Künye bilgilerinin ardından okuyucuyu ilk olarak içindekiler tablosu karşılamaktadır. Önsöz, giriş, literatüre ait kısaltmalar tablosu ve transkripsiyon harfleri tablosunun ardından gramer eserlerinin el yazmaları bölümü başlamakta ve yaklaşık 460 sayfa süren bu bölüm indekslerle sonlanmaktadır. Önceki ciltlere nazaran indeks bölümü genişletilmiş³⁴ olan bu ciltte başlık indeksi, transkripsiyonda başlık indeksi, transkripsiyon indeksi, vakıf ve sahipler indeksi, yer indeksi, imza indeksi ve katalog indekslerini ekler bölümü takip etmektedir. İndekslerdeki bu zenginlik, yazar, müstensih, mekân, eser sahibi vb. özelinde arama yapmak isteyen araştırmacılar için büyük bir kolaylık sağlamaktadır.

Katalogun bu cildinin en önemli özelliği, çoğunlukla Arapça gramer ile ilgili Arapça yazılmış el yazmaları içermesidir. Bilindiği gibi Bosna Hersek'te 1907'de Boşnakça ilk basılı Arapça gramer kitabının ortaya çıkmasına kadar Arapça çalışmalarında ve hatta ondan sonra özellikle ilim çevrelerinde bu eserler kullanılmıştır. Diğer bir özellik ise, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi katalogunun önceki ciltlerinde olduğu gibi, bu ciltte de Bosnalı yazarlara ait çok sayıda el yazması ve özellikle önemli eserler olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli yerlerinde, eğitim aldıkları kültür merkezlerinde Boşnaklar tarafından yazılan çok sayıda eseri barındırmasıdır. Bu nedenle, diğer Avrupa el yazması kataloglarından farklı olarak bu İslami el yazmaları katalogları, insanların otantik kültürel mirasını da temsil etmektedir.³⁵

7. Cilt

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi yazma eserler katalogunun bu cildi Haso Popara ve Zejnil Fajić tarafından hazırlanmış ve 2000 yılında yayınlanmıştır.³⁶ 4207 ila 4754 numaralar arasındaki yazma eserleri içeren bu ciltte ağırlıklı olarak beyan, bedii, aruz gibi belagat ile ilgili 873 metin ve çok sayıda sözlük yer almaktadır. Belagat ve aruz alanındaki el yazmalarının %80'inden fazlası Arapça eserler olup geri kalanı Türkçe, Farsça ve Boşnakça eserlerdir. Katalogun bu cildinde yer alan eserlerin muhtevası şu şekildedir:

1. Belagat (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
2. Aruz (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)
3. Sözlükler
 - a) Arapça Sözlükler
 - b) Arapça - Türkçe Sözlükler

³³ Bkz. Mustafa Jahić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, (London – Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1421/2000), 8.

³⁴ Jahić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1420/1999, 6/5.

³⁵ Jahić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1420/1999, 6/5-6.

³⁶ Haso Popara - Zejnil Fajić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1420/2000).

- c) Arapça – Türkçe - Boşnakça Sözlükler
- d) Arapça – Türkçe – Farsça - Boşnakça Sözlükler
- e) Arapça - Farsça Sözlükler
- f) Arapça - Farsça- Türkçe Sözlükler
- g) Farsça - Türkçe Sözlükler
- h) Türkçe - Boşnakça Sözlükler
- i) Türkçe - İtalyanca Sözlükler
- j) Boşnakça - Türkçe Sözlükler
- k) Boşnakça – Arapça - Türkçe Sözlükler
- l) Boşnakça – Türkçe – Farsça - Arapça Sözlükler

4. İndeksler

8. Cilt

Katalogun bu cildi Mustafa Jahić tarafından hazırlanmış olup 2000 yılında yayınlanmıştır.³⁷ Arapça, Türkçe ve Farsça dilbilgisi alanındaki yazma eserleri barındıran bu cilt, 1013 alt birimden oluşan 503 kodeks içermektedir. Bu ciltteki dilbilime ait el yazması eserlerin çoğunluğu sarf ilmine aittir ve bu özelliğiyle, benzer konuları işleyen 6. cildin tematik bir devamı niteliğindedir.³⁸ Cilt içindeki bölümler aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir:

1. Gramer/dilbilgisi (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
2. Sözdizimi/sentaks (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
3. Başı ve sonu olmayan, tanımlanamayan elyazmaları
4. İndeksler³⁹
5. Ekler

Bu ciltte kataloglanan elyazmalarının çoğunluğu Arapça dilbilgisi alanında olmakla birlikte, Farsça ve Türkçe dilleriyle ilgili eserler de bulunmaktadır. Ayrıca Boşnakça birkaç yazma eser ve bir adet Türkçeye tercüme edilmiş Latin dilbilgisi eseri bulunmaktadır. Birkaç nadir el yazması ve Bosnalı yazarlara ait bazı eserlere de bu ciltte rastlanabilmektedir.⁴⁰

³⁷ Mustafa Jahić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1421/2000).

³⁸ Jahić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1421/2000, 8/XIII.

³⁹ İlk defa olarak bu ciltte önceki indeks türlerine ek olarak çevirmen indeksi de eklenmiştir.

⁴⁰ Jahić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1421/2000, 8/XIV.

9. Cilt

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça, Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun dokuzuncu cildi Haso Popara tarafından hazırlanmış ve 2001 yılında yayınlanmıştır.⁴¹ Kataloğun bu cildi, 5258 ila 5808 numaralar arasında kayıtlı fıkıh ve fıkıh usulü alanlarında yazılmış 784 kodeks içermektedir.

Kitap künye bilgilerinin ardından okuyucuyu içindekiler bölümü karşılamaktadır:

1. İslam hukukuna giriş
2. İslam hukuku (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
3. İndeksler
4. Ekler

İkinci ciltte olduğu gibi bu cilt de fıkıh ve fıkıh usulü eserlerini içermektedir ve 784 yazma eserin 539'u Arapça, 223'ü Türkçe, 4'ü Farsça ve 8'i Arap harfleriyle kaleme alınmış Boşnakça'dan (alhamijado) oluşmaktadır. Belirtmek gerekir ki, bu ciltte yer alan fıkıh eserlerinin %95'inden fazlası Hanefi fıkıhına aittir.

10. Cilt

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi yazma eserler kataloğunun bu cildi Osman Lavić tarafından hazırlanmış ve 2002 yılında yayınlanmıştır.⁴² 5809 ila 6290 numaralar arasında kayıtlı bulunan yazma eserleri içeren bu cilt, İslam hukuku alanına ait 2. ve 9. ciltlerin bir devamı niteliğindedir. El yazmaları ağırlıklı olarak fıkıh, miras hukuku, kıyas, şer'iyye sicilleri, fetvalar, yasalar gibi konuları ihtiva etmektedir. Cilt içerisindeki bölümlerin tasnifi şu şekildedir:

1. İslam hukukuna giriş
2. İslam hukuku (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
3. Fetvalar (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
4. Miras hukuku (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
5. Kanunlar (Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
6. Şer'iyye sicilleri (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
7. İndeksler
8. Ekler

⁴¹ Haso Popara, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1422/2001).

⁴² Osman Lavić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1423/2002).

Kataloğun bu cildi, 352 başlık ve 706 eser içeren toplam 482 kodeksten oluşmaktadır. Eserlerin 332'si Arapça, 361'i Türkçe, 1'i Farsça, 12 tanesi de Arap alfabesiyle yazılmış Boşnakça elyazmalarıdır. Lavić'in belirttiği üzere, ciltteki en eski eser, Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. el-Hüseyn eş-Şâşî'ye (507/1113) ait olan *Hilyetü'l-'ulemâ' fi ma'rifeti mezâhibi'l-fukahâ'* isimli eserdir.⁴³ Eser, müellifin vefatından 78 yıl sonra 12 Şevval 585/1189 tarihinde Abdusselam b. Mücahid en-Nabrâvî tarafından istinsah edilmiştir. Ciltte aynı zamanda Bosnalı müellifler tarafından kaleme alınmış çok sayıda Boşnakça fıkıh eserine de rastlamak mümkündür.

11. Cilt

Zejnîl Fajîc tarafından hazırlanan ve 2003 yılında yayınlanan bu cilt, 6291-7160 numaralar arasında kayıtlı bulunan yazma eserleri kapsamaktadır.⁴⁴ Kataloğun bu cildi aşağıdaki bölümleri ihtiva etmektedir:

1. Ansiklopediler (Arapça elyazmaları, Türkçe elyazmaları)
2. Kur'an
 - a) Mushaflar
 - b) Kur'an cüzleri
 - c) Sureler
 - d) Kur'an tercümeleleri (Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
 - e) Kur'an fihristleri
3. Tecvid ve Kıraat
 - a) Tecvid (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
 - b) Kıraat
4. Kur'an tefsirleri (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
5. Hadis
 - a) Hadis mustalahı (Arapça el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
6. Hadis metinleri (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
7. Akaid (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
8. Dualar (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)

⁴³ Lavić, *Katalog Arapskih, Turских, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1423/2002, 10/XVII.

⁴⁴ Zejnîl Fajîc, *Katalog Arapskih, Turских, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1424/2003).

9. İndeksler

10. Ekler

965 Arapça, 278 Türkçe, 7 Farsça, 15 Boşnakça olmak üzere toplamda 1265 alt birimi barındıran 870 kodeksten müteşekkil olan bu cilt, içerdiği konular itibariyle 1. cildin bir eki niteliğindedir.⁴⁵

12. Cilt

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi yazma eserler kataloğunun bu cildi Mustafa Jahić tarafından hazırlanmış ve 2003 yılında okuyucuyla buluşturulmuştur.⁴⁶ Tıp, farmakoloji, veterinerlik, matematik, astronomi, astroloji, mineraloji, fal, sihir, büyücülük, muska vb. konuları içeren bu cildin bölümleri şu şekildedir:

1. Tıp ve eczacılık (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)
2. Veterinerlik (Türkçe el yazmaları)
3. Matematik (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
4. Astronomi (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)
5. Astroloji (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)
6. Esrarengiz bilimler
 - a) Mineroloji ve simya (Türkçe el yazmaları)
 - b) Harflerin ve sayıların gizemli gücü -Allah'ın isimlerinde ve Kuran'da- (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
 - c) Fal ve kehanet
 - Fal (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)
 - Rüya yorumu
 - d) Sihir, büyü, muska
7. Diğer bilimler
8. İndeksler
9. Ekler

⁴⁵ Fajić, *Katalog Arapskih, Turских, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1424/2003, 11/XVII.

⁴⁶ Mustafa Jahić, *Katalog Arapskih, Turских, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijeđe, Rijaset Islamske zajednice u BiH, 1424/2003).

13. Cilt

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi yazma eserler kataloğunun bu cildi Haso Popara tarafından hazırlanmış ve 2004 yılında yayınlanmıştır.⁴⁷ Tamamı tasavvuf alanındaki eserlerin kayıtlı olduğu bu ciltte 129 Arapça, 108 Türkçe, 40 Farsça, 2 Boşnakça olmak üzere 279 kodeks bulunmaktadır.

Katalogun bu cildinde Ebu Hâmid el-Gazzâlî (ö. 505/1111), Abdulkâdir-i Geylânî (ö. 561/1165-66), Ahmed er-Rifâî (ö. 578/1182), Ferîdüddin Attar (ö. 618/1221), Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240), İbn Atâullah el-İskenderî (ö. 709/1309), İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725), Abdulganî en-Nablusî (ö. 1143/1731) gibi bazı İslam alimlerinin ve tasavvuf şeyhlerinin eserlerini görmek mümkündür.

Ayrıca Papora'nın belirttiği üzere mezkûr cilt, müellif hattı yahut müellif hayattayken istinsah edilmiş nadir el yazmalarına da ev sahipliği yapmaktadır. Örn: Gazzâlî'ye ait *İhyaü Ulûmi'd-Dîn* adlı No. 7542'de kayıtlı eser 500/1106 yılında istinsah edilmiş bir kopyadır. Yazar hayattayken istinsah edilmiş olan bu kopyanın eserin en eski kopyası olduğu tahmin edilmektedir.⁴⁸ Ayrıca kütüphanede esere ait iki ayrı nüsha daha bulunmaktadır ki bunların da tarihleri oldukça eskidir. 7543 numarada kayıtlı olan ilk nüsha 526/1131 yılında, 7544 numarada kayıtlı ikinci nüsha ise 562/1166 yılında istinsah edilmiştir.

14. Cilt

Osman Lavić tarafından hazırlanan ve 2005 yılında yayınlanan bu cilt,⁴⁹ 7819-8287 numaralar arasında kayıtlı kodeksleri kapsamaktadır. Ciltte yer alan 468 kodeksin içerisinde 365'i Arapça, 396'sı Türkçe, 5'i Farsça ve 19'u Boşnakça olmak üzere toplamda 785 el yazması eser bulunmaktadır. Özellikle İslam hukuku alanında çalışan araştırmacılara kaynak olacak bu cilt, başlıca fıkıh ve ahlak alanındaki elyazmalarını içermektedir. Katalogun bu cildi aşağıdaki bölümleri içermektedir:

1. Fıkıh usulü (Arapça el yazmaları)
2. Fıkıh (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)
3. Fetvalar (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
4. Miras hukuku (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
5. Devlet düzeni ve kanunlar (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
6. Yasalar (Türkçe el yazmaları)
7. Şer'iyye sicilleri (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
8. Vaazlar (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Boşnakça el yazmaları)

⁴⁷ Haso Popara, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1425/2004).

⁴⁸ Bkz. Popara, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1425/2004, 13/XX.

⁴⁹ Osman Lavić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1426/2005).

9. İndeksler

10. Ekler

Belirtmek gerekir ki, ilk defa bu ciltte olmak üzere içindekiler bölümünde her başlıkta Boşnakça ibarenin yanına İngilizce tercümesi de eklenmiştir. Aynı zamanda bu cilt, el yazması vaazları içermesi hususiyetiyle fıkıh alanındaki 2, 3, 9 ve 10. ciltlerden ayrılmaktadır.⁵⁰

15. Cilt

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi yazma eserler kataloğunun bu sayısı Osman Lavić tarafından hazırlanmış ve 2006 yılında okuyucuyla buluşturulmuştur.⁵¹ Kataloğun bu cildi aşağıdaki bölümleri ihtiva etmektedir:

1. Mushaflar
2. Kur'an tercümeleri (Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)
3. Kur'an cüzleri
4. Dualar
5. İndeksler
6. Ekler

Kataloğun bu cildinde 447 Mushaf, 52 Kur'an cüzü, 8 Kur'an tercümesi ve 45 dua olmak üzere toplam 552 yazma eser bulunmaktadır. Mushaf ve cüzlerin yer aldığı 1. ve 11. ciltlerin ardından bu ciltteki eserlerle birlikte Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde bulunan el yazması Mushaf nüshalarının sayısı 636, bir kısmı yahut tamamı istinsah edilmiş Kur'an cüzlerinin sayısı ise 144'e ulaşmıştır.

16. Cilt

Haso Popara tarafından hazırlanan bu cilt, Al-Furqan Islamic Heritage Foundation ve Riasat of Islamic Community in B&H iş birliği ile 2008 yılında yayınlanmıştır.⁵² 8840-9381 numaralar arasında kayıtlı bulunan yazma eserleri kapsayan cildin muhtevası şu şekildedir:

1. Edebiyat
 - a) Arapça el yazmaları
 - b) Türkçe el yazmaları
 - c) Mecmualar

⁵⁰ Lavić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1426/2005, 14/XVII.

⁵¹ Lavić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1427/2006.

⁵² Haso Popara, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijeđe, Rijaset Islamske zajednice u BiH, 1429/2008).

- d) Farsça el yazmaları
- e) Boşnakça el yazmaları

2. İndeksler

3. Ekler

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun bu cildi gramer, sözlükbilimi, üslup, aruz ve edebiyat alanlarında Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça dillerinde yazılmış toplamda 954 yazma eserden oluşan 542 kodeks içermektedir. Cildin en dikkat çekici bölümlerinden biri 603-624 sayfalar arasında bulunan Mecmualar (Boşnakça Zbirke) bölümüdür. Şahsi defterler ve çeşitli mecmualardan oluşan bu bölümde Arapça ve Türkçe çok sayıda ilahi, türkü, nota, kaside ve münacat notlarına rastlamak mümkündür.

17. Cilt

Katalogun bu sayısı Osman Lavić tarafından hazırlanmış ve 2010 yılında yayınlanmıştır.⁵³ 9382 ila 9903 numaralar arası kayıtlı, Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça dillerinde yazılmış 952 eser içeren 522 kodeksten oluşan bu cilt, Kur'an, dua, tefsir, hadis, fıkıh, tasavvuf ve vaaz alanında daha önce kataloglanmış el yazmalarının bir devamı niteliğindedir. İçindekiler bölümü bulunmayan cilt, Osman Lavić'in giriş yazısı ile başlamakta, giriş yazısını kısaltmalar ve transkripsiyon bilgileri takip etmekte ve bunların ardından ilk olarak Mushaflar sıralanmaktadır.

Bu ciltte önceki ciltlerden farklı olarak "icazetnâme" örneklerini görmek mümkündür. Büyük ölçüde Bosna kökenli kişilerle bağlantılı olan bu icazetnâmelerin çoğu sergiledikleri hat ve süslemelerle sanatsal ve kültürel bir öneme sahiptir. Çoğu Bosnalı hocalar tarafından verilen bu icazetnâmelerin kıraat, hadis, genel bilgiler olmak üzere farklı kategorilerde olduğu görülmektedir. Ciltte Saraybosna, Mostar, Banja Luka, Zenica, Stolac, Foča, Tešanj ve Konjic şehirlerinden on sekiz ayrı kişiye verilmiş icazetnâme örneği bulunmaktadır.⁵⁴

18. Cilt

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun son cildi olan bu cilt Haso Popara tarafından hazırlanmış ve 2013 yılında yayınlanmıştır.⁵⁵ 9904 ila 10190 numaralar arasında kayıtlı olan 604 el yazması eseri içeren 287 kodeksten oluşmaktadır. Çeşitli nedenlerle daha önceki ciltlere eklenemeyen eserleri içeren bu cilt, bu özelliği sebebiyle birbirinden bağımsız çok sayıda bölüm ihtiva etmektedir. Katalogun son cildinde bulunan bölüm başlıkları şu şekildedir:

1. Ansiklopediler (Arapça el yazmaları)

⁵³ Osman Lavić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1431/2010).

⁵⁴ Lavić, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*, 1431/2010, 17/XX.

⁵⁵ Haso Popara, *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa* (London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1434/2013).

Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi ve Yazma Eserler Kataloğunun Tanıtımı

2. Felsefe (Arapça el yazmaları)
3. Mantık (Arapça el yazmaları)
4. Tasavvuf (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)
5. Etik (Arapça el yazmaları)
6. Dilbilgisi (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
7. Üslup ve aruz (Arapça el yazmaları)
8. Sözlükler
 - a) Arapça – Arapça sözlükler
 - b) Arapça – Türkçe sözlükler
 - c) Farsça – Türkçe sözlükler
 - d) Arapça – Farsça – Türkçe sözlükler
9. Edebiyat (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları, Farsça el yazmaları)
10. Tıp ve eczacılık (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
11. Matematik (Arapça el yazmaları)
12. Astronomi ve astroloji (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
13. Tarih (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
14. Coğrafya (Türkçe el yazmaları)
15. Epistolografi (Türkçe el yazmaları)
16. Gizemli bilimler (Arapça el yazmaları, Türkçe el yazmaları)
17. Diploma (İcazetname)
18. Pirnâme
19. Mecmualar
20. Boşnakça çalışmaları
21. İndeksler
22. Ekler

Sonuç

Hazırlıklarına 1937 yılında başlanan ve ilk baskısı 1963 yılında yayınlanan Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu uzun soluklu ilmî bir çalışmanın ürünüdür. Farklı zamanlarda farklı kişiler tarafından üstlenilip sürdürülen ve yetmiş küsur yıllık bir emeğin sonucu olan bu katalog 2013 yılı itibariyle tamamlanmış ve on sekiz cilt halinde araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

Katalog, Kur'an, tefsir, hadis, İslam hukuku, tasavvuf gibi İslamî ilimlerin çeşitli alanlarının yanında şer'iyeye sicilleri, tarih, coğrafya, edebiyat, belagat, felsefe, mantık, tıp, farmakoloji, veterinerlik, matematik, astronomi, astroloji, mineraloji, fal, sihir ve büyüçülük gibi pek çok farklı alanda Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça dillerinde kaleme alınmış on binden fazla elyazması eseri barındırmaktadır. Bu kapsamlı katalog içerisinde çalışma yapmak isteyen araştırmacılar çalışmanın sonuna eklediğimiz ayrıntılı konu fihristinden yararlanabilmektedirler. Araştırmacılar genel itibariyle Kur'an, tefsir, Mushaflar ve dua alanlarındaki elyazmaları için 1, 11, 15, 17; hadis alanındaki elyazmaları için 1, 11, 17; fıkıh, kanunlar ve şer'iyeye sicilleri alanlarındaki elyazmaları için 2, 9, 10, 14, 17; tasavvuf alanındaki elyazmaları için 13, 17, 18; dilbilim için 6, 7, 8, 16, 18; felsefe, mantık, tarih ve coğrafya alanlarındaki elyazmaları için 5, 18; tıp, eczacılık, matematik, astronomi ve mineraloji gibi alanlardaki elyazmaları içinse 12 ve 18 numaralı ciltlere başvurabilmektedirler.

Yaklaşık dört yüz yıl boyunca Osmanlı Devleti'nin himayesinde bulunan Bosna Hersek topraklarında kaleme alınan ve istinsah edilen bu eserler ilmî birikime katkı sağlamasının yanında kültürel ve tarihî bir öneme de sahiptir. Bosna Hersek'in en eski kütüphanesi olan Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nin ve Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu'nun geniş bir çerçevede tanıtılmasını amaçlayan bu çalışma ile Bosna Hersek ve yazma eserler alanlarındaki araştırmalara mütevazı bir katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu Konu Fihristi

A		F	
Akaid	I/393-516, XI/391-529	Felsefe	V/11-60, XVIII/11-23
Ansiklopediler	I/3-11, XI/1-15, XVIII/3-10	Ferâiz	II/827-927, X/333-421, XIV/209-237
Astronomi Astroloji	ve XII/163-359, XVIII/357-389	Fetvalar	II/709-825, X/254-331, XIV/193-207
B			
Biyografi	V/ 405-436	Fıkıh	II/3-707, IX/1- 536, X/1-243, XIV/3-192
Boşnakça çalışmalar	XVIII/547-551		
C		G	
Cedel	V/227-336	Gizemli Bilimler	XII/361-493, XVIII/499- 528
Coğrafya	V/437-443, XVIII/467-476		
D		H	
Dilbilgisi	VI/17-483, VII/1-273, VIII/1-481, XVIII/119-241	Hadis Mustalahı	I/232-252, XI/257-279
Dualar ve Zikirler	I/517-553, XI/531-643, XV/247-268	Hadis Metinleri	I/253-385, XI/281-390
E		İ	
Edebiyat	XVI/341-700, XVIII/259-322	İcazetnâme	XVIII/529- 532
Epistolografi	XVIII/477-497	K	
Etik	III/3-466, XVIII/113-118	Kanunlar ve Şer'iyye Sicilleri	II/929-969, X/423-452, XIV/239-312
		Kıraat ve Tecvid	I/53-127, XI/103-178

Hilal Köşker Güven

Kur'an Cüzleri	I/36-46, XI/69-85, XV/225-246	R	Ricâlu'l-Hadis	I/386-392
Kur'an Fihristleri	I/50-52, XI/99-101	S	Sire	V/339-355
Kur'an Sureleri	XI/87-91		Sözlükler	VII/275-501, XVIII/243- 258
Kur'an Tercümeleleri	I/47-49, XI/93-98, XV/211-224	T		
M			Tarih	V/357-403, XVIII/391- 465
Mantık	V/61-225, XVIII/25-83		Tasavvuf	XIII/1-596, XVIII/85-112
Matematik	XII/128-161, XVIII/353- 356		Tefsir	I/128-230, XI/179-255
Mecmualar	XVIII/536- 546		Tıp ve Eczacılık	XII/1-116, XVIII/323- 349
Mushaflar	I/15-36, XI/19-68, XV/3-210	V		
P			Vaazlar	XIV/315-531
Pirname	XVIII/533- 534		Veterinerlik	XII/117-128

CATALOGUE OF THE ARABIC, TURKISH, PERSIAN AND BOSNIAN MANUSCRIPTS

Bosnian, English, Turkish and Arabic Subject Index of The Catalogue

A		Boşnakça	
Astronomija i	XII/163-359,	Çalışmalar/ الدراسات	
Astrologija	XVIII/357-389	(البوسنية)	
(Astronomy and Astrology/			
Astronomi ve		Dogmatika (Islamic	I/393-516,
Astroloji/ علم الفلك		Dogmatics /Akaid /	XI/391-529
((والتنجيم		(العقائد الإسلامية)	
B			
Biografije	V/405-436	Dove i Molitve	I/517-553,
(Biography/		(Duas and Prayers/	XI/531-643,
Biyografi/ السيرة)		Dualar ve Zikirler/	XV/247-268
		(الأدعية و الأذكار)	
D		E	
Diploma	XVIII/529-532	Enciklopedija	I/3-11
(Certificate/		(Encyclopedias/	
İcazetnâme/		Ansiklopediler/	
(الشهادات)		(الموسوعات)	
Disputacija	V/227-336	Epistolografija	XVIII/477-497
(Discussion/Cedel/		(Epistolography/	
(علم الجدل)		Epistolografi/ علم	
Dijelovi Qur'âna	I/36-46,	(الكتابة)	
(Juzs of the Qur'an/	XI/69-85,		
Kur'an Cüzleri/	XV/225-246	Etika (Ethics/	III/3-466,
(أجزاء القرآن الكريم)		Etik/ أخلاق)	XVIII/113-118
Djela na Bosanskom	XVIII/547-551	F	
(Works in Bosnian/		Filozofija	V/11-60,
		(Philosophy/	XVIII/11-23

Felsefe/ (فلسفة)					
G				M	
Geografija (Geography/ Coğrafya/ جغرافية)	V/437-443, XVIII/467-476			Matematika (Mathematics/Mate matik/ الرياضيات)	XII/128-161, XVIII/353-356
Gramatika (Grammar/ Dilbilgisi/ القواعد اللغوية)	VI/17-483, VII/1-273, VIII/1-481, XVIII/119-241			Medicina i Farmacija (Medicine and Pharmacy/ Tıp ve Eczacılık/ الطب والصيدلة)	XII/1-116, XVIII/323-349
I				Medžmue (Madjmuas/Mecmua lar/ المجلات)	XVIII/536-546
Islamsko Pravo (Islamic Law/Fıkıh/ الإسلامي)	II/3-707, IX/1- 536, X/1-243, XIV/3-192			Misticizam (Mysticism/ Tasavvuf/ التصوف)	XIII/1-596, XVIII/85-112
Istorija (History/ Tarih/ تاريخ)	V/357-403, XVIII/391-465			Mushafi (Mushafs/Mushaflar / المصاحف)	I/15-36, XI/19- 68, XV/3-210
K				N	
Književnost (Literature/ Edebiyat/ الأدب)	XVI/341-700, XVIII/259-322			Nasljedno Pravo (Inheritance Law/ Ferâiz/ علم الفرائض والمواريث)	II/827-927, X/333-421, XIV/209-237
Komentar Qur'ana (Tafsir / Tefsir التفسير)	I/128-230, XI/179-255			Nauka O Čitanju Qur'ana (The Science of Reading The Qur'an/ Kıraat ve Tecvid/	I/53-127, XI/103-178
L					
Logika (Logic/Mantık/ علم المنطق)	V/61-225, XVIII/25-83				

(علم القراءات والتجويد)

P

Pirnama (Codes of XVIII/533-534
Practice /Pirnâme/
(القواعد المهنية)

Pojedina Sureta XI/87-91
(Surahs/

Kur'an Sureleri/

(سور القرآن)

Prenosioci Hadisa I/386-392
(Narrators of
Hadith/Ricâlu'l-
Hadis/ رجال الحديث)

Prevod Qur'âna I/47-49, XI/93-
(Quran 98, XV/211-
translations/ 224

Kur'an
Tercümeleri/

(تراجم القرآن)

R

Registar Qur'âna I/50-52, XI/99-
(Qur'an Indexes/ 101

Kur'an Fihristleri/

(فهارس القرآن)

Rječnici VII/275-501,
(Dictionaries/ XVIII/243-258

Sözlükler/

(القواميس)

S

Sira (Biography of V/339-355
The Prophet
Muhammad/

Sire/

(السيرة النبوية)

Š

Šerijatsko-Pravna II/709-825,
Rješnja (Fatwas/ X/254-331,
Fetvalar/ XIV/193-207

(الفتاوى)

T

Tajanstvene Nauke XII/361-493,
(Mysterious XVIII/499-528
Sciences/

Gizemli Bilimler/
(العلوم الباطنية)

Teorija Hadisa I/232-252,
XI/257-279

(Hadith
Terminology /
Hadis Mustalahı /
مصطلح الحديث)

V

Vaz (Preaching/ XIV/315-531

Vaazlar/ (الموعظة)

Veterina XII/117-128
(Veterinary
Medicine/

Veterinerlik/

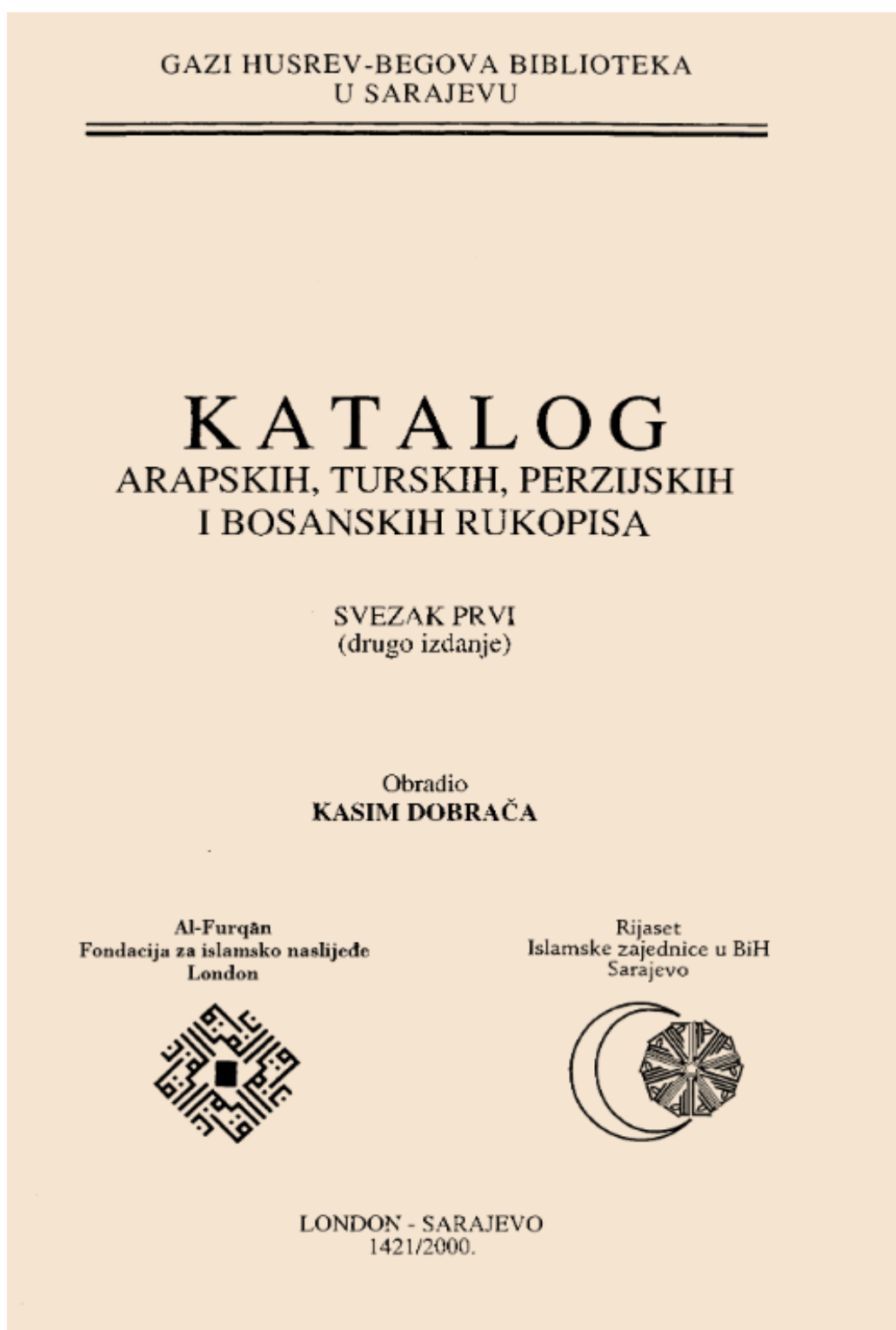
(الطب البيطري)

Z

Zakoni i Postupak II/929-969,
Pred Šeriatskim X/423-452,
Sudovima (Laws XIV/239-312
and Sharia Courts
Procedure/

Kanunlar ve
Şer'iyye Sicilleri/
القوانين وإجراءات
(المحاكم الشرعية)

Zbirke (Hadith I/253-385,
Texts/Hadis XI/281-390
Metinleri/متون
(الحديث)

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Arapça, Türkçe, Farsça ve Boşnakça Yazma Eserler Kataloğu
1. cilde ait kapak sayfası

وقع الفراغ من نسخه الفقيه [1] الى رحمة ربه الصمد محمد بن محمد بن محمد في المسجد الجامع القاضى لمدينة المذكورة [2] يوم الاربعا قريب صلوة الظهر
تاسع شهر صفر . . . عام ثمان وسبعماية

Prema tome ovaj rukopis je vrlo vrijedan kako po svojoj starosti tako i po tom što je precizno sravnjen sa originalom pred profesorom. Ovo je vjerovatno najstariji i najispravniji primjerak ovog djela. Očuvan je dosta dobro.

109. **كنز المعاني لشعلة الموصلي** 280.

Komentar djelu *aš-Šāṭibīya* koji je napisao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Aḥmad al-Mauṣilī aš-Šu'la, umro 656/1258.

Brock. S. I, 893,².

Početak: . . . الحمد لله الذى ازل القرآن على سبعة احرف كلها شاف واف . . .

L. 229; 25,5 × 17,5. Nash. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Na listu 1^a nalazi se gornji naslov djela. Na rubovima listova u početku ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, deblji, povez polukožni, originalni, rastavljen od listova koji nisu povezani, ima polukožnu futrolu.

Prepisao Muḥammad Bābakī b. Sālim al-Ḥaḍramī al-Madani (iz Medine) u utorak 5. IX 1316/17. I 1899.

110. **سراج القارئ المبتدى و تذكرة القارئ المنتهى** 4128.

Komentar djelu *Šāṭibīya*. Napisao Šaiḥ 'Alāuddīn 'Alī b. 'Oṭmān b. Muḥammad b. Aḥmad b. al-Husain b. al-Qāsih al-'Uḍrī al-Bagdādī, umro 801/1398.

Brock. II, 165,²; S. I, 725,¹².

Početak: . . . الحمد لله الذى علم القرآن وزين الانسان بنطق اللسان . . .

L. 186; 22 × 17. Nash jednostavan. Na l. 1^a nalazi se gornji naslov. Na kraju nekoliko poučnih izreka. Tekst *Šāṭibīye* pisan crvenim mastilom, vokalizovan. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Prepisao Maṣṣūr b. 'Āmir b. al-Ḥāg 'Imrān b. Muḥammad al-Mālikī 1161/1748.

Poklon Osmana Sokolovića iz Sarajeva.

Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi ve Yazma Eserler Katalogunun Tanıtımı

Kaynakça

- Dobrača, Kasim. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 2. Basım, 1421/2000.
- Dobrača, Kasim. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 2. Basım, 1423/2002.
- Eyice, Semavi. "Gazi Hüsrev Bey Külliyesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 13. Ankara: TDV Yayınları, 1996.
- Fajić, Zejnil. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. Sarajevo, 1991.
- Fajić, Zejnil. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1999.
- Fajić, Zejnil. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1424/2003.
- GHB, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Saraybosna. "Ana Sayfa". Erişim 08 Nisan 2022. <https://ghb.ba/>
- GHB, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Saraybosna. "Fiyat Listesi". Erişim 08 Nisan 2022. <https://ghb.ba/cjenovnik/>
- GHB, Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi Saraybosna. "Tarihçe". Erişim 08 Nisan 2022. <https://ghb.ba/tr/historijat/>
- Jahić, Mustafa. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1420/1999.
- Jahić, Mustafa. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1421/2000.
- Jahić, Mustafa. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1424/2003.
- Karçık, Fikret. "Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 13. Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1996.
- Lavić, Osman. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1427/2006.
- Lavić, Osman. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1423/2002.
- Lavić, Osman. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1426/2005.
- Lavić, Osman. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1431/2010.
- Nametak, Fehim. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1998.
- Okić, Muhammed Tayyib. "Gazi Hüsrev Bey". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 13. Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1996.
- Okić, Muhammed Tayyib. "Saraybosna Gazi Husrev Beğ Kütüphanesi Yazma Eserler Katalogu". *AÜİFD* 12 (1964), 143-153.
- Polat, İlhan. "Saray-Bosna'da Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi". *Türk Kütüphaneciliği Dergisi* 18/4 (1969), 244-248.
- Popara, Haso. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1422/2001.
- Popara, Haso. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1425/2004.
- Popara, Haso. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1429/2008.
- Popara, Haso. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1434/2013.
- Popara, Haso - Fajić, Zejnil. *Katalog Arapskih, Turskih, Perzijskih I Bosanskih Rukopisa*. London-Sarajevo: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijede, Rijaset Islamske zajednice u BIH, 1420/2000.